

מות אהרון

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן בְּהֵרֶ הָהָר עַל גְּבוּל אֶרֶץ אֲדוֹם לֵאמֹר: יֵאָסֹף אֶהֱרֹן אֶל עַמּוּי כִּי לֹא יָבֵא אֶל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר מְרִיתֶם אֶת פִּי לְמִי מְרִיבָה: (במדבר כ כג-כד).¹

ילקוט שמעוני תורה פרשת חוקת רמז תשסד – משה מבשר לאהרון

... זה שאמר הכתוב: "יקר בעיני ה' המותה לחסידיו" (תהלים קטז טו). אמר ליה הקב"ה למשה: עשה טובה ואמור לו לאהרון על המיתה, שאני בוש לומר לו. אמר ר' הונא בשם רבי תנחום בר חייה: מה עשה משה? השכים בשחרית והלך לו אצל אהרון. התחיל קורא: אהרון אחי! ירד אצלו. אמר לו: מה ראית להשכים ולבוא כאן היום?² אמר לו משה: דבר מן התורה הייתי מהרהר בלילה ומתקשה לי הרבה, לכך השכמתי ובאתי אצלך.³ אמר לו: ומהו הדבר? אמר לו: איני יודע מה היה הדבר, אלא אני יודע שבספר בראשית הוא. הָבֵא אוֹתוֹ וּנְקֵרָא בוּ. נטלו ספר בראשית וקראו בו כל פרשה ופרשה,⁴ ועל כל אחת ואחת אמר: יפה עשה ויפה ברא הקב"ה.⁵ וכיון שהגיעו לבריאת אדם, אמר משה: מה אומר לאדם שהביא מות לעולם?⁶ אמר לו אהרון: משה אחי, לא תאמר בדבר הזה, אין אנו מקבלין גזרת אלהים וכו', היאך נבראו אדם וחווה והיאך זכו ל"ג חופות ... לאחר כל השבח הזה כך וכך הגיעו! אמר ליה (משה לאהרון): ואני ששלטתי במלאכי השרת ואתה שעצרת את המות, לא סופנו לכך? עוד כמה שנים יש לנו לחיות, עוד עשרים? אמר לו: קטנות הן.⁷ היה יורד ויורד עד שהזכיר לו יום המות.⁸ מיד הרגישו עצמותיו של אהרון גועו.⁹ אמר לו: שמא בשבילי הוא הדבר? אמר לו: הן. מיד ראו אותו ישראל שגרעה קומתו, שנאמר: "ויראו כל העדה". אמר לו אהרון: לבי חלל בקרבי ואימות מות נפלו עלי. אמר לו: מקובל עליך למות? אמר לו: הן. אמר לו: נעלה להר ההר. מיד עלו שלושתן לעיני כל ישראל משה ואהרון ואלעזר. אילו היו יודעין שהיה עולה למות, לא היו ישראל מניחין אותו אלא היו מבקשין עליו רחמים ... כיון שעלו, נפתחה להם מערה ומצאו שם מטה מעשה שמים. והיה אהרון פושט כלי אחד ואלעזר לובשו וערפל חתולתו.¹⁰ אמר לו משה: אהרון אחי, מה אתה רואה, מרים מתה ואני ואתה נטפלנו בה. ואתה מת ואתה רואה לי ואלעזר מטפלני בך.

¹ "החצי השני" של פרשת חוקת מזמן לנו שלל של אירועים שכולם חלים בשנת הארבעים ליציאת מצרים, בתום ארבעים שנות הנדודים במדבר: מות מרים, חטא מי מריבה, העימות שנמנע עם אדום, מות אהרון, המלחמה במלך ערד, הנחשים השרפים, כיבוש ארץ סיחון ועוג ועוד. פרק כ של ספר במדבר עושה קפיצה נחשונית של ארבעים שנה (שלושים ושמונה ליתר דיוק) שעליהן אין התורה מספרת לנו כמעט שום דבר, להוציא את פרשת קרח שקראנו בשבוע שעבר, שכפשוטו באה כסדר המקרא לאחר חטא המרגלים ובסמוך לו (ראה במדבר טז יג-יד). כבר נדרשנו לשתיקה זו של התורה בדברינו [שנות המדבר העלומות](#) בפרשה זו בשנה האחרת. וגם על [בארה של מרים](#) הספקנו לדרוש וכן על מעשה [נחש הנחושת](#) הוא [נחושתן](#) שכיתת חזקיהו, וה' הטוב יסייענו להשלים ולדרוש בכל מעשי "החצי השני" של הפרשה – היא תחילת מעשיהם של דור הבנים. הפעם נידרש למותו של אהרון, שאמנם אירע בסוף שנות המדבר, אבל שייך לדור האבות שהולך ונעלם.

² ראה במקבילה באוצר המדרשים, שמפרט במקום שהילקוט מקצר: "כל אותם מ' שנה שהיו ישראל במדבר, כך היו מנהגם: היו משכימים ובאים אצל שבעים זקנים, בו ביום באים אצל הנשיאים וכל ישראל באים אצל אלעזר ואהרון. והיו משכימים על פתחו של משה, והיו שואלים בשלומו. ואח"כ יוצאים לאהל מועד. וזה סדר הליכתן: משה באמצע אהרון בימינו אלעזר בשמאלו והזקנים מכאן ומכאן וכל ישראל לאחוריהם, והיו נכנסין לאהל מועד, ויושבים אהרון בראש על ימינו, ואלעזר משמאלו וזקנים ונשיאים לפניו". וכאן השתנה המנהג כפי שהמדרש להלן שם בפי אהרון: "א"ל אהרון למשה: אחי, למה שנית היום המנהג?"

³ נראה שכאן כבר יכול היה אהרון לחשוך במשהו, אבל הוא ממשיך אותה אם בתמימות, כפי שמשה אומר לו להלן, ואם על מנת "לזרום" עם משה ובהדרגה להבין מה קורה כאן.

⁴ ראה דברי משה לקב"ה, במדרש שמות רבה ה כב, בקובלתנו על הסבל של בני ישראל, בני אבות ספר בראשית, במצרים: נטלתי ספר בראשית וקראתי בו; מוטיב עליו הרחבנו בדברינו [נטלתי ספר בראשית וקראתי בו](#) אלה בפרשת וישב שממחיש שאבות האומה היו בשר ודם ולא מלאכים. אבל נראה שכאן הכוונה היא כפשוטו שהם קראו את המקרא בלי המדרשים והפרשנים.

⁵ נראה הכוונה שאהרון הוא שאמר משפט זה.

⁶ ראה מדרש ספרי דברים שכך, שמות רבה לב ואחרים שבגלל חטא אדם הראשון נקנסה מיתה לעולם, אך לעומתם מדרשים כמו בראשית רבה ל ושמות רבה ב ואחרים, קובעים שהמיתה יסודה בבריאת העולם והיא ה"חושך על פני תהום".

⁷ הדיאלוג כאן לא כ"כ ברור. לכאורה "עוד עשרים?" הם המשך דברי משה, ואהרון הוא שעונה "קטנות הן", אולי בסימן שאלה: "קטנות הן (בעיניך משה)? ולא ברור מהיכן המספר עשרים שהי אהרון היה בן 123 במותו (במדבר לג לט).

⁸ 19 שנים נותרו, 18, 17 וכו', עונה משה לאהרון, פחות מעשרים. כך אמר משה לאהרון, עד שהגיעו לאותו היום. היינו שהוא עומד לגווע. ויש שמנקדים כאן נְעוּעוּ. ולהלן "גרעו".

¹⁰ על עניין הפשטת הבגדים של אהרון ראה פירוש רמב"ן בפרשתנו, במדבר כ כו, שמביא את מדרש ספרא בפרשת צו שהיה כאן מעשה ניסים. ועפ"י הפשט, אומר רמב"ן, משה הלבישו תכריכים. והמדרש שלנו מעדיף את החלפת בגדי הדיוט ובגדי כהן גדול בין אלעזר ואהרון, נכון יותר שאהרון מעביר לאלעזר את ארבעת הבגדים המיוחדים לכהן גדול: מצנפת והציץ שעליו, מעיל, ואפוד (עם החושן) ונשאר עם ארבעת בגדי כהן הדיוט: מכנסיים, כתונת, מגבעת ואבנט.

ואני אם מת אני, מי מטפל בי? אמר לו הקב"ה: חייך, אני מטפל בך, שנאמר: "ויקבר אותו בגי"י".¹¹ מיד ירדה שכינה ונסקתו. אמר לו הקב"ה: צא מכאן. כיון שיצאו, נסתמה המערה וירדו משה ואלעזר ...¹²

אבות דרבי נתן נוסח א פרק יב – אהרן אהוב ומשכין שלום

הלל ושמאי קבלו מהם. הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרן. אוהב שלום ורודף שלום. אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.¹³ אוהב שלום כיצד? מלמד שיהא אדם אוהב שלום בישראל, בין כל אחד ואחד, כדרך שהיה אהרן אוהב שלום [בישראל] בין כל אחד ואחד, שנאמר: "תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון" (מלאכי ב ו).¹⁴ רבי מאיר אומר: מה תלמוד לומר "ורבים השיב מעון"? כשהיה אהרן מהלך בדרך פגע [לו באדם רע או] באדם רשע ונתן לו שלום.¹⁵ למחר בקש אותו האיש לעבור עבירה, אמר: אוי לי! איך אשא עיני אחר כך ואראה את אהרן? בושתי הימנו שנתן לי שלום. ונמצא אותו האיש מונע עצמו מן העבירה. וכן שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה. הלך אהרן וישב לו אצל אחד מהם ואמר לו: בני, ראה חברך מהו אומר, מטרף את לבו וקורע את בגדיו, אומר: אוי לי, היאך אשא את עיני ואראה את חברי? בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. והולך אהרן ויושב לו אצל האחר ואומר לו: בני, ראה חברך מהו אומר, מטרף את לבו וקורע את בגדיו, ואומר: אוי לי, היאך אשא את עיני ואראה את חברי? בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. וכשנפגשו זה בזה, גפפו ונשקו זה לזה. לכך נאמר: "ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל" (במדבר כ כט).¹⁶

דבר אחר: מפני מה בכו ישראל את אהרן שלושים יום? מפני שדן אהרן דין אמת לאמיתו. מנין? לא אמר לאיש שסרחת ולא לאשה שסרחת. לכך נאמר: "ויבכו אותו כל בית ישראל". אבל משה שמוכיחן בדברים קשים, נאמר: "ויבכו בני ישראל את משה" (דברים לד ח). ועוד, כמה אלפים היו בישראל שנקראו שמם אהרן שאלמלא אהרן לא בא זה לעולם. ויש אומרים: לכך נאמר: ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל. מי שרואה משה רבינו שעומד ובוכה והוא לא יבכה? ויש אומרים: מי שרואה אלעזר ופינחס שהם שני כהנים גדולים שעומדים ובוכים והוא לא יבכה.¹⁷

¹¹ שהקב"ה קבר את משה. עירוב עניין זה של מיתתו של משה עם מיתתו של אהרן, נשאר לסוף דברינו.

¹² מדרש זה אינו כה פסטורלי כפי שהוא נראה בקטע שהבאנו ויש היבטים נוספים למיתתו של אהרן שנראה להלן. בסוף דברינו נביא את הנוסח המפורט יותר של מדרש זה שהוא מצוי באוצר המדרשים.

¹³ מסכת אבות, פרק א משנה יב. **אבות דרבי נתן** הוא מדרש המבאר ומרחיב את משנת מסכת אבות.

¹⁴ הביטוי "תורת אמת" של מלאכי נדרש במדרש על יהושע (ירושלמי פאה פרק א הלכה א), על בצלאל (בראשית רבה א ד), על שבט לוי, על כל מי שמקדיש עצמו לתורה (מדרש תהלים פרק א) ועוד. אך עיקר האמירה היא על אהרן הכהן הגדול, שהרי המשך הפסוקים במלאכי שם הוא: "כי שפתי להן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא" (פסוק שאח"כ שימש בידי חכמים להגביל את כוחם של הכהנים – רק אם הכהן דומה למלאך ה' צבאות. וזה עניין אחר). לנושא זה הקדשנו דף מיוחד בשם **תורת אמת הייתה בפיהו** בפרשה זו, ראה שם..

¹⁵ על בסיס הפסוק בישיעהו מח כב: "אין שלום אמר ה' לרשעים" (ראה גם המקבילה בישיעהו נז כא: "אין שלום אמר אלהי לרשעים"), יש שדרשו ששלום ורשעים אינם הולכים ביחד, כגון ספרי במדבר פיסקא מב (על ברכת כהנים בפרשת נשא): "גדול השלום שלא ניתן בחלקם של רשעים, שנאמר: אין שלום אמר ה' לרשעים". ובדברים רבה ה טו: "חביב הוא השלום שלא נתנו הקב"ה לרשעים, שנאמר: אין שלום אמר ה' לרשעים". אבל רוב הדרשות על פירוד השלום מהרשעים מתייחסות למוותם ובואם לעולם האמת, כגון זו שבגמרא כתובות קד א: "בשעה שהרשע נאבד מן העולם, שלש כיתות של מלאכי חבלה יוצאות לקראתו, אחת אומרת: אין שלום אמר ה' לרשעים וכו'". וכן הוא בגמרא שבת קנב ע"ב ועוד. כל זה, במוותם. אבל כל עוד הרשע חי, מקדימים לו שלום – אולי ישנה דרכו. זו עכ"פ שיטת אהרן. ראה גם גמרא חגיגה דף טו בסיפור על אלישע בן אבויה שהתייאש סופית מלחזור בתשובה, לאחר שביקש מתינוק של בית רבן: "פסוק לי פסוק" והלה ענה לו את הפסוק מישיעהו (שנפל לפיו "במקרה"): "אין שלום אמר ה' לרשעים". אבל רבי מאיר, כאהרן הכהן, המשיך לשמור על קשר עם אלישע בן אבויה עד מותו ואף לאחר מותו, כאשר הניח את מעילו על האש ששרפה את קברו, כמתואר בגמרא חגיגה שם, ירושלמי חגיגה פרק ב, רות רבה פרשה ו ועוד. לדמותו של **אלישע בן אבויה הוא אחר** הקדשנו גיליון מיוחד בדפים המיוחדים.

¹⁶ על ההבדל בין משה ואהרן בנושא הדין והתנהלות מול העם, ניתן לדרוש עוד הרבה וראש לכולם היא הגמרא בסנהדרין דף ז על משה שהיה אומר "יקוב הדין את ההר" מול אהרן שחתר תמיד לפשרה. ראה גם אבות דרבי נתן נוסח ב פרק כה: "משה היה דין ואי אפשר לדין לזכות שני בעלי דינין כאחת, אלא לזכות את הזכאי ולחייב את החייב. אהרן לא היה דין אלא מטיל שלום בין אדם לחבירו, לפיכך אהרן בכו לו כל ישראל ומשה לא בכו לו אלא מקצתו". בגין אהבה זו של העם לאהרן המייצג את "תורת האמת", ביכו את מותו רבות וגם כעסו על משה וחשדו בו, כפי שממשיך המדרש

¹⁷ על העניין הזה שהיו הרבה ילדים שנקראו בשם "אהרן", בשל חיבת העם אליו, ראה גם אבות דרבי נתן נוסח ב פרק כד: "... וכן איש שהיה צהוב עם אשתו ומשלחה מביתו, והיה אהרן הולך אצלו ואומר לו: בני, למה צהבת עם אשתך? אומר לו: על שסרחת עלי. א"ל: הרי אני עורבה שאינה סורחת עוד עליך מעתה. הולך לו אצל אשתו ואומר לה: בת, למה צהבת את בעליך? אמרה לו: שהכני וקללני. אמר לה: הריני עורבו שאינו מכך ולא מקללך עוד מעתה. וכך אהרן עושה כל ימיו, עד שהיה מכניסה לתוך ביתו והיתה מתעברת ויולדת בן ואמרה: לא נתן לי הבן הזה כי אם בזכות אהרן. ויש אומרים: יותר מג' אלפים מישראל היה שמם אהרן. וכשמת חלצו על מטתו יותר מכל"ד אלפים בניו ובני בניו. לכך נאמר: ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל". על משה נאמר: "ממשה עד משה לא קם כמשה" ואחד ההסברים הוא שנמנעו זמן רב מלתת את השם משה לילדים, שהרי השם מחייב. אבל אהרן, כמה וכמה (עפ"י המדרש, לא עפ"י המקרא). ובדורות מסוימים החלו לתת לילדים גם את השם משה.

במדבר רבה יט כ פרשת חקת – העם חושד במשה

"ויראו כל העדה כי גוע אהרן" (במדבר כ כט) - כיון שירדו משה ואלעזר מן ההר, נתקבצו כל הקהל עליהם ואמרו להם: היכן אהרן? אמרו להם: מת. אמרו להם: היאך מלאך המות יכול לפגוע בו, אדם שעמד במלאך המות ועצרו, דכתיב: "ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגיפה" (במדבר יז יג)? אם אתם מביאים אותו – מוטב, ואם לאו – נסקול אתכם. באותה שעה עמד משה בתפילה ואמר: רבש"ע, הוציאנו מן החשד. מיד פתח הקב"ה את המערה והראהו להם, שנאמר: "ויראו כל העדה כי גוע אהרן".¹⁸

ויקרא רבה פרשה כ סימן יב – מות אהרן כשבירת הלוחות

אמר ר' אבא בר אבינא: מפני מה נסמכה פרשת מיתת מרים לאפר פרה? אלא מלמד, שכשם שאפר הפרה מכפר, כך מיתת הצדיקים מכפרת. אמר ר' יודן: מפני מה נסמכה מיתת אהרן לשבירת הלוחות? אלא מלמד, שהיה קשה לפני הקב"ה מיתתו של אהרן כשיבור לוחות.¹⁹

תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק יא הלכה א – מות אהרן בעקבות מות מרים

כל זמן שהיתה מרים קיימת, היתה באר מספקת את ישראל. משמתה מרים מהו אומר: "ותמת שם מרים ולא היה מים לעדה" - שנסתלקה הבאר. כל זמן שהיה אהרן קיים, עמוד ענן מנחיק את ישראל. משמת אהרן מהו אומר: "וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב וגו'". נעשו ידים לאותו רשע ובה נלחם את ישראל אמרו: איה הלך התייר שלהן המכבש להם את הארץ.²⁰

¹⁸ והמשך הפסוק: "וַיִּבְכוּ אֶת אֶהֱרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל", היינו שהשלימו עם מותו של אהרן. ראה גם מדרש ספרי סימן ש ששם את כל כובד משקל החשד על משה ומציינ את תחושת הריקנות של העם אחרי מות מרים ואהרן: "... באותה שעה היו ישראל נפוצים וערומים מכל מצות. נתקבצו כל ישראל אצל משה ואמרו לו: אהרן אחיך היכן הוא? אמר להם: אלהים גזזו לחיי העולם הבא. ולא היו מאמינים לו. אמרו לו: אנו יודעים בך שאכזרי אתה, שמא אמר לפניך דבר שאינו הגון וקנסת עליו מיתה? מה עשה הקב"ה? הביא מיתתו של אהרן ותלאה בשמי שמים. והיה הקב"ה עומד בהספד עליו ומלאכי שרת עונים אחריו. ומה היו אומרים? תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון (מלאכי ב ו)". ובמדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - פרשת חקת: "כשירד משה ואלעזר מהר ההר, אמרו להם ישראל: היכן היה (הוא) אהרן? אמר להם משה: כבר נפטר לבית עולמו. אמרו לו: אין אנו מניחין אותך, עד שתראנו אותו אם חי אם מת. באותה שעה עמד משה בתפילה. מה עשה הקב"ה? קרע את המערה לכאן ולכאן והראה מיטה ואהרן מת מושכב עליה, שנאמר: ויראו כל העדה כי גוע אהרן. מיד הפכו פניהם למחנה ישראל וראו ענני כבוד שנסתלקו, שנתן להם הקב"ה בזכות אהרן והם פורחים מיתתו באויר". ובזוהר: "פי המערה הייתה פתוחה וכל ישראל רואים באהרן שוכב ואור המנורה דולק לפניו ומיתתו נכנסת וענן אחד עומד עליה". בני ישראל אוהבו של אהרן היו זקוקים להוכחות ברורות שהוא אכן מת ושמה אחיו לא עשה לו כל רע. ומה עם אלעזר בנו? ראה ילקוט שמעוני בו פתחנו: "... כיון שיצאו, נסתמה המערה וירדו משה ואלעזר, וכל ישראל מביטין בהן, שעלו שלושה ולא ירדו כי אם שנים. נחלקו לשלש כתות: אחת אומרת: הרגו משה שהיה מתקנא בו, ואחת אומרת: אלעזר הרגו שהיה מבקש לירש את הכהונה גדולה. ואחת אומרת דרך שמים מת, מה עשה הקב"ה? רמז למלאכים ופתחו את המערה והוציאו ארונו של אהרן והיתה פורחת בשמים והמלאכים מקלסין לפניו וכל ישראל רואין אותו, שנאמר: ויראו כל העדה כי גוע אהרן. ומה היו מקלסין? יבוא שלום ינחו ויבוא שמו. מה פשר חשדות כבדים אלה של העם במשה? פרשת העגל חוזרת וצפה?

¹⁹ המקור הוא בירושלמי יומא פרק א הלכה א ובעקבותיו גם בפסיקתא דרב כהנא כו אחרי מות, מדרש תנחומא פרשת אחרי מות סימן ו ועוד. ניחא מיתת מרים הסמוכה לפרשת פרה אדומה, כמוזכר במקרא בפרשתנו. אבל מה עניין מות אהרן שאירע בשנת הארבעים לשבירת הלוחות שאירעה בשנה הראשונה לצאת בני ישראל ממצרים? הפתרון לכך מצוי בדברי משה בפרשת עקב פרק י פסוקים ב-ו: "בַּעַת הַהוּא אָמַר ה' אֵלַי פָּסַל לָךְ שְׁנֵי לוחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִי ... וְאָכְתָב עַל הַלְּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ ... וְאָפֵן וְאָרַד מִן הַהָר וְאָשַׁם אֶת הַלְּחֹת בְּאֶרֶן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִי שֵׁם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִי ה' וּמִיד אַחֲרַי זֶה בֵּא הַפְּסוּק: "וַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְעוּ מִבְּאֵרֹת בְּנֵי יַעֲקֹב מוֹסְרָה שֵׁם מֵת אֶהֱרֹן וַיִּקְבְּרוּ שָׁם וַיְהִי אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַחְתָּיו". סמיכות פסוקים זו בה משה מספר את אהרן ואלעזר הלא שם מיתתו של אהרן ואלעזר הלא שם מיתתו של אהרן ועוד במיתתו. ראה עוד בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים פרשת עקב דף יד עמוד ב שמרך את הירושלמי (שהוא המקור לויקרא רבה שהבאנו) ומזכיר את "מתן תורה" ולא את שבירת הלוחות: "ואפן וארד מן ההר. ובני ישראל נסעו. הסמיך מיתת אהרן למתן תורה דכתיב ויהיו שם. וכתיב שם מת אהרן". ואחרי הכל יכול היה בעצם להזכיר את סמיכות מיתת אהרן ליום הכיפורים שבו ירד משה, עפ"י חשבון חז"ל, עם הלוחות השניים. נראה שעלינו כאן על נושא רחב שיש להעמיק בו בפעם אחרת בע"ה.

²⁰ לא רק אהרן מסתלק מהעולם בפרשה זו, גם מרים, שמיתתה קדמה למיתת אהרן (נראה שהאחים נפטרו לפי סדר גילם שאולי גם בזה יש מעין שיבה טובה). משה נשאר לבד. אמנם לא לזמן כרונולוגי רב, שלושת האחים מתו באותה שנה, היא שנת הארבעים ליציאת מצרים: "מרים מתה בניסן, ואהרן באב, ומשה באדר" (מסכת תענית ט ע"א, ראה גם סדר עולם רבה פרקים ט-י - " בניסן מרים, א' באב אהרן, ז' באדר משה); בשנה (חצי שנה) "עמוסה" של חטא מי מריבה, כיבוש עבר הירדן המזרחי, אירועי בלעם והזנות בשטים (עליותו של פנחס נכד אהרן), פרשת בנות צלפחד, שבטי עבר הירדן המזרחי וכל דבריו ותוכחתו של משה בספר דברים - תקופה שבה אולי היה זקוק משה לנוכחותו של אהרן האח הגדול המתווך והמפשר, אוהב שלום ורודף שלום. ראה בהמשך פרק יא בתוספתא שם, הלכה ח, שהיה למשה פיצוי על מותם של שני האחים הגדולים: "ר' יוסה בר' יהודה אומר: כיון שיצאו את ישראל ממצרים נתמנו להן שלשה פרנסין טובין, אילו הן: משה אהרן ואלעזר. בזכותן נתנו להן שלש מתנות: עמוד הענן ומן

תלמוד ירושלמי מסכת יומא פרק א הלכה א – המרד בעקבות מות אהרן

כתיב: "ובני ישראל נסעו מבארן בני יעקן מוסרה שם מת אהרן" [דברים י ו]. וכי במוסרה מת אהרן? והלא בהר ההר מת! הדא הוא דכתיב: "ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם" [במדבר לג לח]. אלא מכיון שמת אהרן, נסתלקו ענני הכבוד ובקשו הכנענים להתגרות בס, הדא הוא דכתיב: "וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל" [שם כא א]. מהו "דרך האתרים"? כי מת התייר הגדול שהיה תר להם את הדרך.²¹ ובאו ונתגרו בהם, ובקשו ישראל לחזור למצרים ונסעו לאחוריהן שמונה מסעות. ורץ אחריו שבטו של לוי והרג ממנו שמונה משפחות. אף הם הרגו ממנו ארבע: "לעמרמי ליצהרי לחברוני לעוזיאלי" [דברי הימים א כו כג].²² אימתי חזרו? בימי דוד ... אמרו: מי גרם לנו לדמים הללו? אמרו: על שלא עשינו חסד עם אותו הצדיק. וישבו וקשרו הספידו וגמלו לצדיק חסד והעלה עליהן המקום כאילו מת שם ונקבר שם וגמלו לצדיק חסד.²³

ספרי זוטא (במדבר) פרק כז פסוק יג – משה חומד מיתה כאהרן

"כאשר נאסף אהרן אחיך" (במדבר כז יג)²⁴ - כמיתה שחימדת לאחיך. ר' סימאי אומר: הרי הוא אומר: "ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש את אלעזר בנו" - מלמד שהעמיד משה את אהרן על הסלע והיה מפשיטו בגדי כהונה עד שנמצא לבוש בגדי שכינה. אמר משה: אשרי אדם שראה לו כן בחייו, אפשר יהא לי כן גם אני! אמר לו המקום: גם אתה.²⁵ וכן הוא אומר: "וירא כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום" (במדבר כ כט). אמר משה: אשרי אדם שבכו לו כל ישראל אפשר יהא לי כן גם אני. אמר לו המקום: גם אתה.²⁶

שבת שלום וקיי טוב

מחלקי המים

מים אחרונים: הבטחנו בהערה 12 להביא את הנוסח המורחב והציורי של מדרש הילקוט בו פתחנו, הנה הוא (גם זה בקיצורים שלנ) מתוך אוצר המדרשים (אייזנשטיין) אהרן עמוד 13:

ובאר. באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה. מתה מרים - בטלה הבאר וחזרה בזכות משה ואהרן. מת אהרן - בטל עמוד הענן וחזרו שניהם בזכות משה. מת משה בטלו שלשתן ולא חזרו שנאמר: ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד (זכריה יא ח). עם ישראל קיבל פיצוי וחזרו כל שלושה הדברים הפלאיים לתפקד עד סף הכניסה ממש לארץ ישראל (בארץ ישראל אין יותר ניסים, ראה ויקרא רבה כה ה המשל על התרנגולת שמחנכת את אפרוחיה), אבל נראה שמשא נשאר בבדידותו לאחר מות שני אחיו הגדולים ולא בכדי נפטר כחצי שנה לאחר מות אחיו הגדול וכשנה לאחר מות מרים ששמרה עליו בילדותו ואולי גם כל השנים (להוציא פרשת האשה הכושית). ראה אגב גם דברינו [בארה של מרים](#).

²¹ עד כאן כלשון התוספתא פחות או יותר.

²² פסוק זה נזכר בקשר למחלקות הלויים שסידר דוד לקראת הקמת בית המקדש בידי שלמה ולא ברור מנין לקח המדרש שהם נהרגו במלחמה עם עמלק.

²³ ראה עניין זה גם במדרש אגדה (בובר) במדבר פרשת פינחס כו יב: "ויש אומרים: בעת שמת אהרן חזרו ישראל לאחוריהם שמונה מסעות, שנטלו עצה לחזור למצרים ורדפו אחריהם שבט לוי והרגו מהם שבעה בתי אבות ... ולמה באה המכשלה הזאת? לפי שהיו רשעים. ומנין שחזרו שמונה מסעות? שכן כתיב: ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה (דברים י ו), והלא ממוסרה נסעו לבני יעקן ... אלא מכאן אתה למד שישראל חזרו לאחוריהם עד מוסרה: שם מת אהרן (שם שם) ... מכאן אתה למד שעל ידי מיתת אהרן חזרו לאחור, ובשביל המשפחות שנהרגו עשו שם אָבָל על אהרן כאילו שם מת". בני לוי קנאו לכבוד ה' פעמיים! פעם ראשונה בחטא העגל ופעם שנייה במות אהרן. ועל העת הזו דורשים חז"ל את הפסוק בדברים י ח: "בַּעֲת הַהוּא הַבְּדִיל ה' אֶת־שִׁבְט הַלְוִי לְשֵׁאת אֶת־אֲרוֹן בְּרִיתֵהוּ לְעֵמֶד לְפָנָי ה' לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֶךְ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה", שזו ההקדשה השנייה של בני לוי, בשנת הארבעים, לאחר שכבר הובדלו והוקדשו בשנה השנייה לצאת בני ישראל ממצרים עם הקמת המשכן ולאחר חטא העגל. ראה פירוש רש"י על הפסוק שם בספר דברים. שתי ההקדשות באו בעקבות קנאה לה'. וזו השנייה באה בעקבות מות אהרן.

²⁴ פסוק זה לא בספר דברים הוא, אלא בספר במדבר, פרשת פנחס, קרוב לפרשתנו. זמן קצר לאחר מות אהרן.

²⁵ וזה לא לגמרי מדויק. ראה במדבר רבה י ט בפרשתנו: "קח את אהרן ואת אלעזר בנו ... והפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנו - אמר לו הקב"ה: הרי את מנחמו שהוא מוריש כתר לבניו, מה שאין אתה מוריש לבניך". למשה אין המשכיות, ואם יש, הרי היא בפסלו של מיכה, בנצר מצאצאיו שהיה כהן לעבודה זרה (בבא בתרא קט ע"ב ורבים)!

²⁶ עפ"י מדרשים אחרים משה לא זכה למיתה כאהרן, לא באבל של בני ישראל עליו ולא בהמשכיות בניו כבניו של אהרן. אבל הדגש כאן הוא על כך שמשא ביקש ואף חמד מיתה כאהרן ואולי אף התרצה בסופו של דבר למות, בשל מה שראה ואף עשה במיתת אחיו. ראה ברוח זו גם מדרש ספרי דברים פרשת האזינו פסקא שלט: "כאשר מת אהרן אחיך, מיתה שחמדת לה. ומהיכן חימד משה מיתתו של אהרן? בשעה שאמר לו הקב"ה: קח את אהרן ואת אלעזר בנו ... והפשט את אהרן את בגדיו ... הלבישם לאלעזר וכן שני וכן שלישי. אמר לו: היכנס למערה ונכנס. עלה למיטה ועלה. פשוט ידך ופשוט. פשוט רגליך ופשוט. קמוץ פיך וקמוץ. עצום עיניך ועצם. באותה שעה אמר משה: אשרי מי שמת במיתה זו, לכך נאמר: כאשר מת אהרן אחיך מיתה שחמדתה לה". ובאבות דרבי נתן נוסח א פרק יב, הוא מדגיש שאמירה זו של משה הייתה בלחישתה והקב"ה שמע אותה: "באותה שעה בקש משה מיתה כמיתתו [של] אהרן מפני שראה מיטתו מוצעת בכבוד גדול וכתות כתות של מלאכי השרת סופדות אותו. וכי בינו לבין אדם שאל? והלא בינו לבין עצמו שאל ושמע הקב"ה לחישתו". כל זה לא מונע כמוהו אחר"כ ממשא להילחם עד הרגע האחרון על חייו ועל רצונו להיכנס לארץ, אבל אפשר שמכאן, ממיתתו של אחיו הגדול, אהרן, השלים בעצם משה עם מיתתו שלו, לאחר שנותר האח האחרון מבין שלושת הרועים. ראה שוב המדרש בו פתנו והמדרש להלן על משה שמבשר לאהרן את מיתתו.

כשגזר הקב"ה שימותו משה ואהרן קרא למשה ע"ה ואמר לו כן: עבדי משה בכל ביתי היית נאמן, דבר גדול יש לי לומר לך וקשה לי לעשות. א"ל משה מה הדבר? א"ל הקב"ה שיאסף אהרן אל עמיו, כי לא יבוא אל הארץ אשר נתתי לבני ישראל ... א"ל משה: רבש"ע, גלוי וידוע לפני כסא כבודך כי אתה אדון כל העולם ואדון על בריותיך שבראת בעולם הזה ובידך הם ובידך לעשות להם כל מה שברצונך, אבל אינו ראוי לי שאלך לאחי לומר לו זה הדבר. כי אחי גדול ממני הוא, ואיך אדבר לו: עלה אל הר ההר ושם תמות! א"ל הקב"ה למשה: אל תאמר לו אפילו בשפה, אלא קח את אהרן ואת אלעזר בנו והעל אותם הר ההר, וגם אתה עלה עמם ותאמר לו דברים רכים ונאים ובעבורם יבין הדבר. ואחר שתהיו שלשתכם בהר, הפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנו ואהרן יאסף ומת שם. כששמע משה זה הדבר היה זועף בלבו מאד ולא היה יודע מה לעשות ובכה בכיה גדולה עד מאד ... הלך אצל אהרן לומר לו הדבר, והלך לאהל מועד ומצא שם לאהרן. אותו היום שינה משה המנהג, ישב ובכה עד קריאת הגבר. קרא לאלעזר וא"ל: לך קרא לי לזקנים ולנשיאים שאמר לי הקב"ה דבר. באו ונתקבצו על פתחו של אהרן. עמד אהרן ומצא משה עומד, א"ל אהרן למשה: אחי, למה שנית היום המנהג? א"ל: דבר ציווני הקב"ה לומר לך. א"ל: אמור. א"ל: עד שנצא. עמד משה והלביש לאהרן שמונה בגדים בתוך ביתו, ואח"כ יצא²⁷ ... נתנו אהרן באמצע, משה מימינו מיהושע משמאלו והזקנים והנשיאים מכאן ומכאן וכל ישראל לאחוריהם. כיון שראו ישראל את אהרן באותו כבוד, שמחו שמחה גדולה ואמרו שאהרן נתעלה יותר ברוח הקדש, לפי שהיו אוהבים אותו ... כיון שהגיעו לאהל מועד בקש אהרן ליכנס לאהל ולא הניחו משה. וא"ל משה: אנו רוצים לצאת חוץ למחנה. כיון שיצאו חוץ למחנה, א"ל אהרן: אמור לי מה אמר לך הקב"ה. א"ל משה: עד שנגיע לאותו ההר. באותה שעה אמר משה לישראל: שבו כאן עד שנחזור אליכם, ואני ואהרן ואלעזר נעלה לראש ההר ונשמע ונרד ... והיה מבקש משה לומר לאהרן ולא היה יודע כיצד יאמר לו, א"ל משה: אהרן אחי שמא פקדון נתן לך הקב"ה? ... א"ל: נתן לי מזבח ושלחן שעליו לחם הפנים. א"ל משה: שמא כל מה שהפקיד בידך עכשיו הוא מבקש ממך? א"ל: ומה? א"ל: נר הפקיד אצלך. א"ל אהרן: לא נר אחד נתן לי, אלא כל אותם שבעה, והרי הם דולקים באהל מועד. והיה מבקש משה להרגישו על נפשו שהיא משולה בנר, שנאמר: נר ה' נשמת אדם. כיון שראה משה שאין אהרן מרגיש בדבר, א"ל: באמת קראך תמים, שנאמר: וללוי אמר תומיך ואוריך לאיש חסידיך. מיד נפתחה המערה לפניו, א"ל משה: אהרן אחי היכנס במערה זו ... והיה משה רוצה להפשיט את אהרן בגדי כהונה שעליו ולא ידע האיק יאמר לו. א"ל: אהרן אחי, למערה שאנו נכנסים לתוכו אין ראוי להכניס שם בגדי כהונה שעליך שמא יטמאו ... אלא רצוני שתתן אותם לאלעזר וימתין לנו עד שנצא ... כל כהן גדול לובש ח' בגדי כהונה וכהן הדיוט לובש ד' ... נטל משה ד' מאהרן והלבישם לאלעזר ונעשה כהן גדול, ונשתיירו על אהרן ד'. אמרו לאלעזר: המתן לנו כאן עד שנצא. נכנסו וראו מטה מוצעת ושולחן ערוך ומנורה דולקת ומלאכי השרת עומדים עליה. א"ל אהרן למשה: אחי, עד מתי תסתור ממני הדבור שאמר לך הקב"ה, ואתה יודע כשדבר עמך בראשונה הוא בפיו העיד עלי: וראך ושמח בלבך,²⁸ ועכשיו למה תסתור ממני הדבור שאמר לך הקב"ה? אפילו אם הוא דבר מיתה, הריני מקבל עלי בסבר פנים יפות. א"ל: הואיל והזכרת דבר מיתה בפיק - דבר מיתה הוא, והוא הדבר שאמר לי ואני יראתי להודיעך, ועתה ראה מיתתך שאינה כמעשה בשר ודם, ולא עוד אלא שמלאכי השרת באו לסלקך. א"ל אהרן: משה אחי, למה לא אמרת בפני אמי ואשתי ובני? א"ל משה: אחי, אין אתה יודע שזה מ' שנה שעשית את העגל והיית חייב כלליה במיתה, אלא שעמדתי בתפילה ותחנונים לפני המקום ב"ה והצלתי אותך מהמיתה, שנאמר: ובאהרן התאנף ה' להשמידו וכו'. ועתה, הלואי תהי מיתתי כמיתתך, שאתה מת ואני קוברך, ובשעה שאמות אני אין לי אח שיקברני. ואתה מת ובניך יורשים מקומך, ואני מת ואחרים יורשים כבודי. ופייסו בדברים ועלה אהרן למטתו וקבל הקב"ה נשמתו, ויצא משה מן המערה ותיכף נתעלמה המערה ולא היה שום נברא בעולם שיודע זה ויכול להבין את זה.²⁹

²⁷ שזה נגד ההלכה שאין לכהן גדול ללבוש את בגדיו אלא בשעת עבודה ובתוך המשכן.

²⁸ כשמשה מצטווה בסנה ללכת בשליחות הקב"ה למצרים ומסרב פעם אחר פעם.

²⁹ זו אולי תמצית כל היחס של משה לאהרן בעת פרידתם הסופית. משה לא יכול שלא לסגור את "החשבון הקטן" שלו עם אהרן על מה שאירע בעגל. אבל הוא גם לא יכול שלא לראות שמיתתו ומיתתו של אהרן היא שלימה. לדרכו של אהרן יש המשכיות במשפחתו ואילו הוא מת ללא בני-ממשיכים.